

VANTAAN KAUPUNGIN TIETOTILINPÄÄTÖS

2021

Vantaa
Vanda

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	3
TIETOSUOJAVASTAAVAN RAPORTTI VUODELTA 2021	5
TOIMIALOJEN JA PALVELUALUEIDEN RAPORTIT.....	13
Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala.....	13
Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	14
Kaupunkiympäristön toimiala	16
Kaupunkistrategian ja johdon toimiala	17
Talous ja strategia.....	17
Kasvupalvelut.....	19
Kuntademokratia	20
Sisäinen tarkastus.....	21
Viestintä	21
Henkilöstö- ja konsernipalvelut.....	22
Tietohallinto.....	23
Kaupunkikulttuurin toimiala.....	23
TIETOTILINPÄÄTÖKSEN LIITTEET	26
Liite 1: Vuoden 2021 tietotilinpäättöksen rakenne.....	26
Liite 2: Vantaan kaupungin henkilötietojen tietoturvaloukkaukset 2021 toimialoittain	27

JOHDANTO

Tietotilinpäätös antaa kokonaiskuvan ja arvion henkilötietojen käsittelyn tilasta, kehityksestä, uhista ja kehittämistoimenpiteistä Vantaan kaupungissa. Vuoden 2021 tietotilinpäätös on Vantaan kaupungin neljäs tietotilinpäätös. Ensimmäinen tietotilinpäätös tehtiin vuodelta 2018, kun EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta alettiin soveltaa.

Vantaan kaupungin hallintosäännön ja tietosuojapolitiikan mukaan toimialat ja palvelualueet vastaavat tietosuojan toteuttamisesta ja tietosuojan resursseista omalla toimialalla ja palvelualueella. Vuoden 2021 tietotilinpäätökseen on kerätty tiedot toimialoittain kuten aikaisempinakin vuosina.

Toimialat ja palvelualueet ovat kirjoittaneet oman osuutensa tietotilinpäätökseen ennalta annettujen aiheiden ja kysymysten perusteella. Näin saadaan kokonaiskuva asioiden tilasta koko kaupungissa. Tämän lisäksi toimialoilla ja palvelualueilla on ollut mahdollisuus nostaa esille muita tärkeitä pitämiään asioita. Toimialojen ja palvelualueiden osuudet on käsitelty toimialojen ja palvelualueiden johtoryhmissä omien käytänteiden mukaisesti.

Vuoden 2021 tietotilinpäätöksessä toimialat ja palvelualueet ovat vastanneet seuraavaan viiteen asiakokonaisuuteen:

- 1) Henkilötietojen käsittely koronaepidemian aikana
- 2) Informointiasiakirjat eli asiakkaan informoiminen henkilötietojen käsittelystä
- 3) Tietosuojan vaikutustenarviointien tekemisen edistyminen
- 4) Käsiteltävien henkilötietojen elinkaaren hallinta
- 5) Toimialan/palvelualueen omat nostot vuoden 2020 henkilötietojen käsittelyssä.

Tietotilinpäätökseen sisältyy kaupungin tietosuojavastaavan raportti kuten aikaisempinakin vuosina. Raportissa nostetaan esiin henkilötietojen käsittelyyn liittyviä merkittäviä asioita nimenomaan Vantaan kaupungin kannalta. Raportti tuo esiin missä asioissa kaupunki on edistynyt henkilötietojen käsittelyn parantamisessa, mitkä ovat suurimpia ongelmakohtia ja mitä asioita tulisi ensisijaisesti kehittää ja mihin lisätä resursseja.

Vuonna 2021 tietosuojavastaavan raportissa nostetaan esiin kuusi asiakokonaisuutta:

- 1) Kaupungin työntekijöiden pakollinen tietosuojakoulutus ja testi

- 2) Sisäisen tietoturvaloukkausohjeistuksen päivittäminen ja koulutukset tietoturvaloukkauksista
- 3) Tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistaminen
- 4) Tietosuojavastaavan tarkastukset
- 5) Tietosuojatyöryhmien käsittelemät asiat
- 6) Pääkäyttäjien ja muiden vastaavien henkilöiden turvallisuus selvitys.

Tämän julkaistavan version lisäksi tietotilinpäätyöstä on laadittu laajempi ja perusteellisempi versio, jonka saa nähtäväksi pyydettäessä.

TIETOSUOJAVASTAAVAN RAPORTTI VUODELTA 2021

Tietosuojavastaavan tehtävät on määritelty EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa. Tietosuojavastaavan tehtäviin kuuluu mm. seurata tietosuojasäännösten noudattamista koko organisaatiossa ja tuoda esiin havaitsemiaan puutteita. Tietosuojasäännösten noudattaminen on kuitenkin aina rekisterinpitäjän vastuulla. Vantaalla rekisterinpitäjinä toimivat toimialat ja palvelualueet omien henkilötietojensa osalta.

Rekisterinpitäjän vastuun sisäistäminen on ensiarvoisen tärkeää. Viime kädessä rekisterinpitäjän vastuu on aina yksittäisen viranhaltijan vastuuta. Näin ollen myös jokaisen henkilötietojen käsittelystä vastuullisen viranhaltijan kannalta on tärkeää, että henkilötietojen käsittelyprosessit on rakennettu lainmukaisiksi ja pystytään suoriutumaan lainsäädännön edellyttämistä vaatimuksista.

Tietosuojavastaavan raportti on sisältynyt kaikkiin aikaisempiin tietotilinpäätöksiin. Raportissa tuodaan esiin vuosittain kaupungin henkilötietojen käsittelyyn liittyviä merkittäviä asioita. Aikaisemmissa raporteissa esiintuodut asiat ovat edelleen myös merkittäviä, ja niiden kehittämiseen tulee panostaa edelleen. Tietosuojan huomioiminen eri toiminnoissa on jatkuva prosessi. Lainsäädäntö muuttuu, toimintatavat muuttuvat, järjestelmät ja sovellukset muuttuvat, ja kaikessa muutoksessa tulee myös huomioida tietosuoja. Tietosuoja tulee saada sisäänrakennettua kaikkiin prosesseihin, niin että sen huomioiminen on itsestäänselvyys ja se tapahtuu automaattisesti. Henkilötietojen käsittelyn oikeanmukaisuus on kaikille meille ensiarvoisen tärkeää.

Vuoden 2021 tietosuojavastaavan raportissa on nostettu esille kuusi kokonaisuutta:

Kaupungin työntekijöiden pakollinen tietosuojakoulutus ja testi

Kaupungin työntekijöille pakollisen tietosuojakoulutuksen ja testin saaminen käyttöön on ollut todella tärkeää koko henkilöstön tietosuojaosaamisen kannalta, ja tältä osin on otettu iso askel eteenpäin.

Sisäisen tietoturvaloukkausohjeistuksen päivittäminen ja koulutukset tietoturvaloukkauksista

Tietoturvaloukkausten huomaaminen on ensimmäinen vaihe sille, että asioihin osataan puuttua ja korjata pääosin huolimattomasta henkilötietojen käsittelystä johtuvia puutteita.

Tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistaminen

Tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistaminen ja toimialojen ja palvelualueiden resursointi vaikutustenarviointeihin tuovat kaupungille mahdollisuuden suoriutua tietosuojan vaikutustenarvioinneista lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Tietosuojavastaavan tarkastukset

Tietosuojavastaavan tarkastukset osoittivat, että ennen tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistamista vaikutustenarviointeja ei ollut tehty lainsäädännön mukaisesti tai ne oli jopa laiminlyöty.

Tietosuojatyöryhmien käsittelemät asiat

Tuotu esiin kaupungin sisäisessä tietosuojatyöryhmässä ja pääkaupunki-seudun tietosuojavastaavien työryhmässä vuonna 2021 käsiteltyjä asioita.

Pääkäyttäjien ja muiden vastaavien henkilöiden turvallisuus selvitys

On erityisen tärkeää, että kaupungissa kiinnitettäisiin suurempaa huomiota kriittisten järjestelmien pääkäyttäjien tai muiden vastaavien henkilöiden asemaan ja valvontaan.

1. Kaupungin työntekijöiden pakollinen tietosuojakoulutus ja testi

Kaupungissa ei ole ollut aikaisemmin käytössä tietosuojakoulutusta ja siihen sisältyvää testiä, joka henkilötietoja käsittelevien työntekijöiden tulisi suorittaa ennen kuin he voivat käsitellä henkilötietoja.

Kaikille henkilötietoja käsitteleville työntekijöille kohdistettu pakollinen koulutus ja testi on ollut välttämätöntä järjestää, jotta voidaan varmistaa, että henkilötietoja käsitellään kaupungissa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Henkilöstön tietosuojakoulutus on tärkeä keino osoittaa, että kaupunki noudattaa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen osoitusvelvollisuuden periaatetta. Tietosuoja-koulutukseen liittyvän testin avulla pystytään osoittamaan se, että henkilökunta on käynyt läpi koulutuksen ja sen avulla hankkinut tarvittavan osaamisen henkilötietojen käsittelyyn.

Henkilöstön koulutuksella vähennetään merkittävästi henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä ja ennaltaehkäistään virheistä johtuvia seurauksia ennen kaikkea

rekisteröidyille. Työntekijän tekemällä virheellä voi olla vakavat seuraukset rekisteröidylle. Samoin kaupungin maineelle yksittäisellä virheellä voi olla pitkäaikaiset seuraukset.

Toimialat ja palvelualueet määrittelevät, ketkä työntekijät käsittelevät toimialalla henkilötietoja. 1.7.2022 alkaen ainoastaan koulutuksen suorittaneiden työntekijöiden tehtävät voivat sisältää henkilötietojen käsittelyä. Nämä koulutukset ja testit on sovittu suoritettavaksi kerran työsuhteen aikana. Koulutus ja testi sisältyvät myös uusien työntekijöiden perehdytykseen. Vastaavanlaisia pakollisia koulutuksia ja testejä tullaan myös jatkossa järjestämään koko henkilökunnalle.

2. Sisäisen tietoturvaloukkauksohjeistuksen päivittäminen ja koulutukset tietoturvaloukkauksista

Henkilötietojen tietoturvaloukkauksella tarkoitetaan tapahtumaa, jonka seurauksena henkilötietoja tuhoutuu, häviää, muuttuu, henkilötietoja luovutetaan luvottomasti tai niihin pääsee käsiksi taho, jolla ei ole käsittelyoikeutta.

Ensiarvoisen tärkeää on tunnistaa, mikä on henkilötieto ja milloin on kyseessä henkilötietojen tietoturvaloukkaus. Kaupungissa on ollut tietoturvaloukkauksia koskeva sisäinen ohjeistus ja tarvittavat lomakkeet tietoturvaloukkauksista ilmoittamiseen käytössä vuodesta 2018 alkaen, jolloin EU:n yleinen tietosuoja-asetus tuli sovellettavaksi. Kaupungin tietoturvaloukkauksia koskevaa ohjeistusta on päivitetty vuonna 2021, ja tietosuojavastaava on pitänyt tietoturvaloukkauksia koskevan koulutuksen halukkaille toimialoille ja palvelualueille.

3. Tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistaminen

Tietosuojavastaava esitti kaupungin johtoryhmälle marraskuussa 2021 tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistamista. Eesityksen tavoitteena oli parantaa kaupungissa käytössä olevaa tietosuojan vaikutustenarviointiprosessia.

3.1 Vaikutustenarvioinnin tekemisen hyödyt

Kaikkien henkilötietoja käsittelevien on tiedettävä mitä henkilötietoja he käsittelevät, miten henkilötietoja tulee käsitellä, minne henkilötietoja saa tallentaa ja miten niitä voidaan luovuttaa tietoihin oikeutetuille. Nämä kaikki asiat käydään vaikutustenarvioinnissa läpi yksityiskohtaisesti kunkin prosessin osalta.

Vaikutustenarviointi on tärkeä väline tietojen elinkaaren hallintaan. Tiedämme, mitä henkilötietoja eri prosesseissa käsitellään, kun asiat on heti alussa dokumentoitu.

Vaikutustenarvioinnin ottaminen mukaan kaikkiin prosesseihin heti alkuvaiheessa tuo kustannussäästöjä. Puutteiden varhainen korjaaminen on kustannuksiltaan huomattavasti edullisempaa kuin jälkikäteinen korjaaminen.

3.2 Vaikutustenarviointit tulee tehdä kaikista käsittelytoimista

Tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi on tehtävä silloin, kun on luultavaa, että käsittelystä seuraa yksilöiden oikeuksiin ja vapauksiin liittyvä korkea riski. Henkilötietojen käsittelyyn sisältyy aina riskejä, ja riskit on syytä arvioida ja käydä systemaattisesti läpi ja miettiä asiaankuuluvat riskienhallintakeinot.

Vaikutustenarviointi ei ole kertaluontoinen tehtävä, vaan jatkuva riskien tunnistamisen ja hallitsemisen prosessi. Vaikutustenarviointi on tehtävä ennen käsittelyn aloittamista ja sitä on päivitettävä aina kun riskit, prosessit, toiminta tai tekniikka muuttuu.

3.3 Vastuut tietosuojasta ja vaikutustenarviointien tekemisestä kaupungissa

Tietosuojan vastuut on määritelty kaupungin hallintosäännössä. Hallintosäännön mukaan apulaiskaupunginjohtaja vastaa toimialan tietosuojasta ja palvelualuejohtaja palvelualueen tietosuojasta. Vaikutustenarviointit kuuluvat yhtenä osana hallintosäännön mukaisiin tietosuojavastuisiin.

Toimialoille ja palvelualueille on nimetty tietosuojan vastuhenkilöt. Heidän tehtävänä on huolehtia kaupungin ohjeistuksen jalkauttamisesta toimialoille ja palvelualueille. He myös opastavat ja auttavat vaikutustenarviointien tekemisessä.

Kaupungin tietosuojavastaava ohjeistaa, opastaa ja valvoo, että tietosuojasäännöksiä noudatetaan kaupungissa. Samoin ohjaa ja koordinoi, että kaupungissa on yhtenäiset käytännöt henkilötietojen käsittelyssä. Kaupungin tietosuojavastaava myös opastaa vaikutustenarviointien tekemisessä ja tarvittaessa osallistuu vaikutustenarviointien tekemiseen.

3.4 Vaikutustenarviointien laiminlyönti

Vaikutustenarvioinnin tekeminen on pakollista, kun lainsäädännössä määritellyt kriteerit täyttyvät. Valtaosassa kaupungin eri prosesseissa nämä edellytykset täyttyvät.

EU:n tietosuojasetuksen mukaisia hallinnollisia sakkoja ei Suomen lainsäädännön mukaan voida määrätä julkishallinnolle. Vaikutustenarvioinnin laiminlyömisestä seuraamukset menevät yleisen virkavastuun mukaisesti. Viranomaisia sitoo

hallinnon lainmukaisuusperiaate, ja lainmukainen henkilötietojen käsittely kuuluu viranomaisissa työskentelevien virkavelvollisuuksiin.

3.5 Vaikutustenarviointiprosessi kaupungissa vuonna 2021 ja prosessin ongelmat

Tietosuojaan vaikutustenarviointi on kiinteä osa prosessia tai hanketta. Prosessin tai hankkeen omistajan tehtävänä on järjestää vaikutustenarviointiin liittyvät kokoukset ja työpajat, joihin tulee kutsua asiantuntijoita. Toimialojen ja palvelualueiden tietosuojavastuuhenkilöt ovat opastaneet ja ohjanneet vaikutustenarviointeja.

Vaikutustenarviointien vetäjä on joutunut useimmiten perehtymään ensimmäistä kertaa vaikutustenarviointiprosessiin ja tietosuojaan. Tämän johdosta hän on tarvinnut paljon tukea ja apua toimialojen ja palvelualueiden tietosuojavastuuhenkilöiltä sekä kaupungin tietosuojavastaavalta. Näin kaikki nämä henkilöt ovat joutuneet osallistumaan kokouksiin ja käymään kaiken materiaalin läpi. Opittuaan vaikutustenarvioinnin tekemistä sekä tietosuojaan vaikutustenarvioinnin vetäjä ei joudu ehkä enää pitkään aikaan tekemään toista vaikutustenarviointia. Näin opittua prosessia ei voida enää jatkossa hyödyntää. Seuraavaa vaikutustenarviointia tulee vetämään taas uusi henkilö ja hänet täytyy taas uudelleen opastaa vaikutustenarvioinnin tekemiseen. Resursseja on mennyt hukkaan, eikä tehtyjen vaikutustenarviointien taso ole ollut kovin hyvä.

3.6 Vaikutustenarviointiprosessin kehittäminen

Vaikutustenarvioinnissa tarvitaan juridista osaamista, tietoteknistä osaamista, tietoturvan asiantuntijaa ja vaikutustenarvioinnin kohteena olevan toiminnan substanssi-osaajia. Lisäksi tarvitaan aina osallistumaan järjestelmän toimittajan edustajia, jos kyseessä on hankittu järjestelmä tai sovellus. Kaupungin tietosuojavastaava osallistuu myös tarvittaessa vaikutustenarviointeihin.

Vaikutustenarviointia vetävän ja koordinoivan henkilön tulee osata kutsua vaikutustenarvioinnin tekemiseen oikeat henkilöt, jotka pystyvät hahmottamaan ja löytämään prosessiin tai järjestelmään sisältyviä riskejä. Vaikutustenarvioinnin vetäjä on tässä keskeisessä roolissa. Mikäli oikeita asiantuntijoita ei saada mukaan, niin riskit jäävät löytämättä ja tehdystä vaikutustenarvioinnista ei ole hyötyä.

3.7 Kaupungin johtoryhmälle esitys vaikutustenarvioinneille nimetyistä vetäjistä

Tietosuojavastaavan kaupungin johtoryhmälle tekemän esityksen mukaan vaikutustenarviointien vetovastuut tulisi keskittää toimialoilla/palvelualueilla tietyille henkilöille. Vaikutustenarvioinnin ohjeistus on laaja, ja tietosuojavaltuutetun tulevan

valtakunnallisen ohjeistuksen mukaan ohjeistus tulee entistä yksityiskohdaisemmaksi. Ohjeistuksen sisäistäminen on prosessin eteenpäin viemisen kannalta välttämätöntä. Vaikutustenarviointien vetovastuun keskittäminen tietyille henkilöille säästää resursseja muualta. Vaikutustenarviointiin osallistuvat asiantuntijat voivat keskittyä omaan sektoriinsa ja osallistua vaikutustenarviointiin ainoastaan tältä osin.

Isoin riski on kuitenkin siinä, että vaikutustenarvioinnin vetäjän kokemattomuuden ja osaamattomuuden takia tehty vaikutustenarviointi jää pintapuoliseksi. Uudistuksella henkilötietojen käsittelyyn sisältyvät riskit pienenevät.

Vaikutustenarviointien päivittäminen ja sen ajan tasalla pitäminen tulisi aina olla jonkun työntekijän vastuulla. Muuten päivitykset jäävät tekemättä ja mahdolliset uudet riskit jäävät havaitsematta. Jos vaikutustenarviointien tekeminen keskitettäisiin tietyille henkilöille, niin myös vaikutustenarviointien päivitykset tulisi tehtyä.

Toimialoilla ja palvelualueilla tulisi myös huolehtia siitä, että tehdyt vaikutustenarvioinnit ovat helposti löydettävissä ja hallittavissa. Vaikutustenarviointien vetovastuun keskittäminen tietyille henkilöille parantaa vaikutustenarviointien hallintaa. Tällä hetkellä kokonaiskuvaa toimialoilla ja palvelualueilla tehdyistä vaikutustenarvioinneista on vaikea saada, ja vaikutustenarviointien koonti on työlästä.

3.8 Kaupungin johtoryhmän päätös

Kaupungin johtoryhmä päätti toteuttaa tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistamisen tietosuojavastaavan esityksen mukaisesti, ja toimialojen ja palvelualueiden tulee nimetä vaikutustenarviointien vetäjät. Nimetyt vetäjät aloittaisivat vaikutustenarviointien vetämisen vuoden 2022 alusta, ja tietosuojavastaava järjestää heille koulutusta tehtävien hoitamiseksi.

4. Tietosuojavastaavan tarkastukset

Tietosuojavastaavan tehtävät on määritelty EU:n tietosuoja-asetuksen 39 artiklassa. Tietosuojavastaavan yhtenä tehtävänä on antaa rekisterinpitäjälle neuvoja siitä, mitä menetelmiä tietosuoja koskevaa vaikutustenarviointia tehtäessä olisi käytettävä ja tukea rekisterinpitäjää tietosuoja koskevassa vaikutustenarvioinnissa ja valvoa sen toteutusta 35 artiklan mukaisesti, esimerkiksi tarkastuksia tekemällä.

Vuonna 2021 tietosuojavastaava teki ensimmäiset tietosuojan vaikutustenarviointien tarkastukset. Tehdyt tarkastukset kuuluvat tietosuojavastaavan määriteltyihin tehtäviin. Tarkastusten tarkoituksena on selvittää, onko tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi toteutettu oikein ja vastaavatko sen päätelmät EU:n yleisen tietosuoja-

asetuksen vaatimuksia. Tietosuojavastaavan tärkeä tehtävä on myös huomauttaa siitä, jos vaikutustenarviointia ei ole lainkaan tehty, vaikka sellainen olisi tullut lain mukaan tehdä.

Vuoden 2021 tarkastuksia varten toimialojen ja palvelualueiden tuli toimittaa tietosuojavastaavalle lista viimeisen vuoden aikana tehdyistä vaikutustenarvioinneista elokuun puoleenväliin 2021 mennessä. Näistä tarkastuksen kohteiksi valikoitui 4 tehtyä vaikutustenarviointia.

Tietosuojavastaava lähetti tarkastusten kohteiksi valikoituneille toimialoille/ palvelualueille selvityspyynnöt, joissa oli noin 20 kysymystä, joihin pyydettiin vastausta. Lisäksi pyydettiin tuomaan esiin mahdollisia muitakin huomionarvoisia seikkoja, joita vaikutustenarvioinnissa on tullut esiin. Tarkastukset tehtiin saatujen selvitysten perusteella ja kaikista tarkastuksista laadittiin tietosuojavastaavan tarkastusraportti, joka toimitettiin tiedoksi henkilötietojen käsittelystä vastaavalle toimialan/palvelualueen johdolle.

5. Tietosuojatyöryhmien käsittelemät asiat

Kaupungin tietoturva- ja tietosuojatyöryhmän tehtävänä on valmistella kaupunkia koskevia tietoturvaan ja tietosuojaan liittyviä ohjeita sekä antaa suosituksia ja kannanottoja edellä mainituista asioista. Kaupungin tietosuojavastaava toimii ryhmän puheenjohtajana. Kaupungin tietoturva- ja tietosuojatyöryhmä ei tee toimialoja ja palvelualueita sitovia päätöksiä. Toimialat ja palvelualueet päättävät toimintatavoistaan rekisterinpitäjän vastuun mukaisesti. Vuonna 2021 tietoturva- ja tietosuojatyöryhmä kokoontui 8 kertaa.

Pääkaupunkiseudun tietosuojatyöryhmään kuuluvat Vantaan, Helsingin, Espoon ja Kelan tietosuojavastaavat. Työryhmässä käsitellään kaupunkeja ja Kelaa koskevia tietosuoja-asioita. Asioiden yhdessä käsittelemisestä saadaan paljon hyötyä, koska kaikkia kaupunkeja koskevat samat säännöt ja velvollisuudet. Resursseja säästyy ja lainsäädännön tulkinnat ja linjaukset pystytään pitämään yhtenäisinä. Vuonna 2021 työryhmä kokoontui 7 kertaa.

6. Pääkäyttäjien ja muiden vastaavien henkilöiden turvallisuus selvitys

Tietojärjestelmien pääkäyttäjillä ja muilla henkilöillä, joilla on laajat oikeudet henkilötietoihin, on tärkeä rooli henkilötietojen käsittelyn turvallisuuden takaamisessa. Kriittisiin järjestelmiin laajat käyttöoikeudet omaavien henkilöiden vilpilliset tarkoitukset voivat saada aikaan mittavia vahinkoja sekä kaupungille että etenkin rekisteröidyille.

Tietosuojavaltuutettu suosittelee kartoittamaan järjestelmät, joita pidetään kriittisinä ja näitten järjestelmien osalta pääkäyttäjien ja vastaavien laajat käyttöoikeudet omaavien henkilöiden oikeudet järjestelmään arvioitaisiin uudelleen. Lisäksi suositellaan kriittisten järjestelmien osalta turvallisuus selvityksen hakemista pääkäyttäjille ja vastaavassa asemassa oleville henkilöille.

7. Lopuksi

Vuonna 2021 on henkilötietojen käsittelyn toimintatapojen parantamisessa tapahtunut merkittävää edistymistä. Kaupungin kaikille työntekijöille on järjestetty pakollinen tietosuojakoulutus ja koulutukseen liittyvä testi, jolla varmistetaan työntekijöiden tietosuojaosaamista, ja sitä kautta asiakkaiden henkilötietojen käsittely on entistä turvallisempaa. Pakollinen tietosuojakoulutus ja siihen liittyvä testi ovat tulleet pysyvästi käyttöön kaupungissa. Koulutusta ja testiä on tarkoitus uudistaa säännöllisesti, ja näin uudistuvilla koulutuksilla tarjotaan koko henkilökunnalle mahdollisuus tietosuojaosaamisen päivittämiseen.

Tietosuojan vaikutustenarvioinnit ovat koko henkilötietojen käsittelyn perusta. Mikäli tietosuojan vaikutustenarviointeja ei tehdä tai ne tehdään huonosti, niin henkilötietojen käsittely altistuu suurille ja mahdollisesti vakaville riskeille. Tästä kärsivät ennen kaikkia asiakkaat, joiden henkilötietoja kaupungissa käsitellään.

Tietosuojan vaikutustenarviointiprosessin uudistaminen vuonna 2021 on iso askel kohti parempaa ja turvallisempaa henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojan vaikutustenarviointeja vetävät jatkossa nimetyt henkilöt, joiden työtehtäviin ne kuuluvat. Tietosuojan vaikutustenarviointien vetäjille tulee kuitenkin varata riittävästi työaika tehtäviinsä ja tarvittaessa nimetä lisää vetäjiä. Ilman riittävää resursointia vaativaa ja työlästä tehtävää ei pysty suorittamaan ja riskit jäävät huomaamatta. Vetäjistä kehittyä ammattilaisia, jotka pystyvät havaitsemaan henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä ja näin riskit saadaan pienennettyä ennen kuin asiakkaiden henkilötietoja aletaan käsitellä. Asiakkaat voivat jatkossakin luottaa siihen, että kaupunki tekee parhaansa sen eteen, että heidän henkilötietojensa käsittely kaupungissa on turvallista.

TOIMIALOJEN JA PALVELUALUEIDEN RAPORTIT

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Vuonna 2021 on edelleen ollut keskiössä henkilötietojen käsittely koronaepidemian aikana. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla keskeisiä kysymyksiä tietosuojan näkökulmasta erityisesti epidemian alkaessa vuonna 2020 olivat tautiin liittyvän tiedon dokumentointi ja taudista johtuneet laajat etätyökäytännöt. Vuonna 2021 laajamittainen etätyöskentely on edelleen jatkunut ja hetkellisesti käyttöön otettiin myös työnteon hybridimalli, jossa lähityö ja etätyö vuorottelivat.

Henkilötietojen käsittely on sujunut etäyhteyksin totutummin ja varmemmin verrattuna edelliseen vuoteen, koska tekniikka on tullut tutuksi ja pandemian alkaessa moniin esiin nousseisiin kysymyksiin on laadittu jo ohjeistukset toimintatavoista. Vuonna 2021 uusina epidemia-aikaan liittyvinä henkilötietojen käsittelyä koskevinä kysymyksinä ovat erityisesti nousseet esiin terveydenhuollon tartunnanjäljityksestä tiedon luovuttaminen poliisille sekä tiedon kerääminen ja hallitseminen ennakkollisesti muiden tartuntatautien ja mahdollisten uusien pandemioiden varalta.

Vuonna 2021 toteutettiin informointiasiakirjoja koskeva jälkitarkastuskysely kaupungin sisäisen tarkastuksen toimesta. Tarkastuksen tavoitteena oli muun muassa varmistaa, että kaikista kaupungin vastuulla olevista henkilörekistereistä on laadittu lain mukainen seloste käsittelytoimista eli ns. informointiasiakirja. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan informointiasiakirjat löytyvät muiden kaupungin toimialojen tavoin kaupungin verkkosivuilta. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala on huolehtinut kaupungin hallintosäännön mukaisesti henkilötietojen käsittelyn informoinnista ja informoinnin ajantasaisuudesta. Lisäksi kokonaan uudet selosteet ja informointiasiakirjat on tehty COVID-19-tartuntojen seurannan ja jäljityksen rekisteristä sekä COVID-19-tukipalveluista. Myös informaatioasiakirjojen ruotsinkieliset versiot on päivitetty ja lisätty kaupungin verkkosivuille. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala käy kaikki informointiasiakirjat vuosittain läpi, jotta ne pysyvät ajan tasalla.

Vuoden 2021 aikana on uudistettu vaikutustenarviointien prosessia ja päivitetty ohjeistusta. Kaupungin johtoryhmä on hyväksynyt vaikutustenarviointien prosessi-uudistuksen 11.10.2021. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala on nimennyt uuden prosessin mukaisesti vaikutustenarviointien vetäjiä, jotka tulevat toimimaan vaikutustenarviointien vastuuhenkilöinä. Vaikutustenarviointia koskevan prosessi-uudistuksen odotetaan tuovan merkittäviä parannuksia vaikutustenarviointien

hallintaan, niiden tason parantumiseen ja tehokkaaseen toteuttamiseen niin, että työntekijöiden työaika säästyy. Kehittämistarpeena sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla on Apottia koskevien vaikutustenarviointien keskittäminen vastaavasti nimetyille vastuuhenkilölle.

Tietosuoja-asetuksessa ei ole määritelty tarkkoja henkilötietojen säilytysaikoja. Rekisterinpitäjän on arvioitava henkilötietojen säilytysaika ja tarpeellisuutta kysymyksessä olevaa käyttötarkoitusta vasten. Lisäksi rekisterinpitäjän on suunniteltava ja pystyttävä perustelemaan henkilötietojen säilytysaika. Henkilötietojen säilytysajat on myös dokumentoitava. Vantaan kaupungin potilas- ja asiakastietojen yleisin käsittelyperuste on lakisääteisen velvoitteen noudattaminen ja henkilötietojen käsittelyä koskevat lakisääteiset säilytysajat. Asiakirjahallinnosta huolehtiminen on sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla määritelty arkistotiimin tehtäväksi. Asiakirjahallinto vastaa asiakirjojen lakisääteisten säilytysaikojen toteuttamisesta, asiakirjojen säilymisen turvaamisesta ja määräajan säilytettävien tietojen hävittämisestä säilytysajan päätyttyä. Lisäksi tärkeä ja keskeinen tehtävä on tietopalvelu eli taata rekisteröidylle EU:n tietosuoja-asetuksen mukainen oikeus saada omat tietonsa ja toimittaa toimialalle hoito- ja asiakastyössä tarvittavat dokumentit arkistosta.

Vuonna 2021 sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla on toiminut tietosuojatiimi, jonka kokoonpanoon on kuulunut toimialan tiedonhallinnan ja tietosuojan asiantuntijoista. Tietosuojatiimi on kokoontunut kerran kuussa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla raportoitiin vuoden 2021 aikana 174 tietoturvaloukkausta. Loukkauksia raportoitiin jonkin verran enemmän verrattuna vuoteen 2020, jolloin tietoturvaloukkauksia raportoitiin 151.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala

Vuonna 2021 kasvatuksen ja oppimisen toimialan tietosuojahaasteet näkyivät edelleen koulujen ja päiväkotien arjessa, mutta toisaalta edellisenä vuonna esiin nousseita haasteita opetuksessa ratkottiin paljon ja työskentely oli sujuvampaa. Uusia opetusmenetelmiä omaksuttiin hyvin, ja toimialan tietosuojaryhmän työskentely tietosuoja-asioiden parissa oli vakiintuneempaa. Tietosuojan näkökulmasta etätyöskentelyohjeistukseen kiinnitettiin erityistä huomiota, sillä tietojen käsittely työpaikan ulkopuolella vaatii erityistä huolellisuutta. Toimialalla päivitettiin ja tarkennettiin palvelualoja hyödyntäviä ohjeita, mutta ohjeiden kehittämiseksi ja päivittämiseksi on edelleen suuri tarve. Toimialan tietosuojakulttuuri kehittyi useiden

tietosuojakoulutusten ansiosta. Tietosuojan tärkeys on korostunut koronaepidemian aikana, ja vapaaehtoisissa tietosuojakoulutuksissa oli runsaasti osanottajia. Tietosuojakoulutukset lisäsivät tietosuojatietoisuutta ja -osaamista. Käytännön työssä tämä näkyi muun muassa siten, että tietoturvaloukkauksia havaittiin ja tunnistettiin entistä tarkemmin toimialalla.

Informointiasiakirjojen päivittäminen tehdään yhteistyössä palvelualueen ja toimialan lakimiehen kanssa. Kun informointiasiakirjojen päivittämiselle tulee tarvetta, palvelualueelta ollaan yhteydessä toimialan lakimieheen, joka tarkastaa päivitystarpeen. Sisäisen tarkastuksen ja siinä ilmenneiden puutteiden vuoksi kasvatuksen ja opetuksen toimialalla informointiasiakirjat käytiin läpi syksyllä 2020. Tämän jälkeen informointiasiakirjoihin kiinnitettiin aiempaa enemmän huomiota ja niitä päivitettiin tarpeellisilta osin. Informointiasiakirjoille tilattiin käännökset ruotsin kielelle. Käännetyt informointiasiakirjat viedään Vantaan uusille verkkosivuille.

Alaikäisten opiskelijoiden tietosuojan informointia on alettu kehittää. Työ on aloitettu vuonna 2021 ja se on tarkoitus saattaa valmiiksi vuoden 2022 aikana. Oppijoiden iästä riippuen informointi toteutetaan kuvallisena ja videoilla. Samalla huomioidaan tietosuojavaltuutetun julkaistuja päätöksiä ja ohjeita sekä Opetushallituksen tietosuojapasta kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. Tietosuojan informoinnissa alaikäisille oppijoille otetaan huomioon oppijoiden osallistaminen informoinnin tuottamiseen. Oppijoiden osallistaminen on luonteva tapa vahvistaa tiedon ymmärrettävyyttä.

Toimialalla koetaan, että resurssit vaikutustenarviointeihin ovat pienet. Opettajien ja kasvattajien keskuudessa on ajoittain ilmennyt turhautumista vaikutustenarviointien hitaaseen etenemiseen. Syksyllä toimialalla kartoitettiin vaikutustenarviointien tilannetta ja havaittiin, että vaikutustenarviointien laatu on vaihdellut ja vaikutustenarviointien dokumentoinnin hallinta oli hajanaista. Näitä puutteita ryhdyttiin kehittämään johdonmukaistamalla vaikutustenarviointien ylläpitämistä. Tilannetta selkeytti lisäksi viiden vaikutustenarviointien vastuuhenkilön nimeäminen toimialalla marraskuussa 2021.

Henkilötiedon elinkaari alkaa, kun sen käsittely käynnistyy tiedon luomisesta tai vastaanottamisesta, ja päättyy sen pysyvään arkistointiin tai tuhoamiseen. Vaikutustenarvioinnit ovat toimineet tärkeinä välineinä tietojen elinkaaren hallinnassa. Vaikutustenarviointien yhteydessä havaittiin puutteita henkilötietojen elinkaarihallinnassa. Tietojen säilyttämistä ja hävittämistä ohjaa Vantaan kaupungin tiedonohjaussuunnitelma, jossa määritellyt asiakirjojen säilytysajat perustuvat Kansallisarkiston määräyksiin pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista ja Kuntaliiton

suosituksiin määräajan säilytettävistä asiakirjoista. Palvelualueet vastaavat omalla tehtäväalueellaan määräaikaaisesti säilytettävistä tiedoista ja niiden asianmukaisesta hävittämisestä. Palvelualueilla päivitettiin vuonna 2021 sisäisiä ohjeita, kuten varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa ohjeet asiakirjojen säilytystä ja arkistointia varten. Henkilötietojen elinkaaren tarkempi kuvaaminen ja ohjeistaminen vaatii viimeistelyä, ja työ jatkuu vuonna 2022.

Vuonna 2021 toimialan henkilötietojen tietoturvaloukkausilmoitusten määrä nousi edelliseen vuoteen verrattuna. Tietosuojakoulutukset ovat lisänneet tietosuoja-tietoisuutta ja -osaamista, ja nykyään tietoturvaloukkaukset havaitaan ja tunnistetaan paremmin. Vuonna 2021 tietoturvaloukkauksia ilmoitettiin 52 kappaletta. Tietoturvaloukkaukset olivat pääasiassa vähäisiä ja niihin reagoitiin nopeasti ja ohjeistuksen mukaisesti. Toimialalla on oma tietosuojaryhmänsä, joka on merkittävä osa toimialan kehittyvää tietosuojaosaamista.

Kaupunkiympäristön toimiala

Asiakaspalvelua ja -vuorovaikutusta sekä asiantuntijatyötä on tehty paljon sähköisiä välineitä monipuolisesti hyödyntäen ja etätyötä mahdollisuuksien mukaan suosien. Siinä missä vuoden 2020 aikana rakennettiin uusia sähköisen työnteon tapoja niin suunnittelutyössä kuin esimerkiksi asukasvuorovaikutuksessakin, vuotta 2021 on sävyttänyt sähköisten toimintatapojen vakiintuminen käyttöön. Henkilötietojen käsittelyssä ei ole juuri tapahtunut vuoden 2021 aikana koronasta johtuvia muutoksia, koska tilanteeseen reagoitiin tarpeen mukaan jo vuoden 2020 aikana.

Kaupunkiympäristön toimialalla aloitettiin informointiasiakirjojen laaja ajantasaistaminen loppuvuodesta 2020. Tavoitteena oli parantaa toimialan informointiasiakirjojen kattavuutta ja jaotella ne kuntalaisille helpommin jäsentyväksi kokonaisuudeksi. Uutta, helpommin hahmotettavaa jäsentelyä myös hyödynnettiin alkuvuodesta 2021, kun toimialan henkilötietopyyntölomakkeet päivitettiin. Alun perin informointiasiakirjojen päivittäminen oli tarkoitus saada valmiiksi vuoden 2021 aikana. Projekti on viivästynyt aikataulustaan, mutta informointiasiakirjat saadaan lisättyä kaupungin verkkosivuille kevään 2022 aikana. Jatkossa informointiasiakirjoista julkaistaan myös ruotsinkieliset versiot.

Kaupunkiympäristön toimialalla tehtiin vuoden 2021 aikana laaja, koko toimialaa koskenut MATTI – Maankäytön toimintamalli ja tietojärjestelmäkokonaisuuden vaikutustenarviointi. MATTI-kokonaisuuden kautta pyörivät kymmenet toimialamme

eri prosessit ja se mahdollistaa myös hankeyhteistyön eri sidosryhmien kanssa. Koska MATTI-järjestelmä koski niin laajasti kaupunkiympäristön toimialan ydinprosesseja, oli myös järjestelmän vaikutustenarviointi iso, joskin vaikuttava kokonaisuus. Vaikutustenarvioinnin ansiosta järjestelmässä ja siihen liittyvissä toimintamalleissa havaittiin tiettyjä puutteita, ja työ onkin johtanut toimintatapojen ja ohjeiden kehittämiseen sekä järjestelmäkehitystyöhön yhdessä MATTI-toimittajien kanssa.

Henkilötietojen käsittelyn elinkaari kaupunkiympäristön toimialalla nojaa pääsääntöisesti kaupunkitasoisein ohjeistuksiin henkilötietojen käsittelystä. Merkittävimpiä tällaisia ohjeistuksia ovat asianhallintajärjestelmän taustalla oleva tiedonohjaussuunnitelma, joka määrittelee mm. MATTI-järjestelmän sisältämien asiakirjojen säilytysajat, sekä HR-palveluiden ohjeistamat henkilöstöhallinnollisten asiakirjojen säilytysmuodot ja -ajat. Muissa tapauksissa henkilötietojen elinkaaren hallintaan on otettu kantaa tietosuojaselosteiden laadinnan yhteydessä. Henkilötietojen hävittäminen ajallaan on tietojen hallinnoivan palvelualueen/-yksikön vastuulla. Monia henkilöstöhallinnon prosesseja on saatu etenkin korona-aikana sähköistettyä, mutta edelleen kaupunkiympäristön toimiala näkee, että lähiesi- miesten vastuu henkilöstöhallinnollisen tiedon arkistoinnista on liian suuri.

Toimialalla oli vuoden 2021 aikana yksi tietosuojaloukkaus, joka raportoitiin kaupungin tietosuojavastaavalle lokakuussa 2021. Kaupunkiympäristön toimialalla henkilötietojen käsittelyn edellyttämän hallinnoinnin vaatima resursointi on vuodesta toiseen haastavaa.

Kaupunkistrategian ja johdon toimiala

Talous ja strategia

Talouden ja strategian tulosalueella koronaepidemia ei ole aiheuttanut merkittäviä muutoksia henkilötietojen käsittelyyn, vaan työntekijät noudattivat henkilötietojen käsittelyssä samoja ohjeita ja periaatteita kuin normaaliaikana. Henkilötietojen käsittely ei ole vaikeutunut, sillä käyttäjät pystyivät käyttämään henkilötieto- järjestelmiä sujuvasti etäyhteyksillä. Koronaepidemian aikana käyttäjiltä ei tullut normaaliajoista poikkeavaa palautetta.

Talous ja strategia -palvelualue on laatinut väestötietojen käsittelystä ja Webropol-järjestelmästä suomen- ja ruotsinkieliset informointiasiakirjat, jotka löytyvät Vantaan

kaupungin internet-sivuilta. Palvelualue on laatinut Webropol-järjestelmästä myös englanninkielisen informointiasiakirjan. Talouden ja strategian tietosuojan vastuuhenkilö tarkistaa informointiasiakirjojen sisällön silloin, kun hänen tietoonsa tulee jokin henkilötietojen käsittelyyn vaikuttava lainsäädäntö- tai järjestelmämuutos.

Talous ja strategia -palvelualue ei tehnyt uusia vaikutustenarviointeja vuoden 2021 aikana. Palvelualueen tavoitteena on päivittää aiemmin tehdyt vaikutustenarviointit vuosittain. Järjestelmien pääkäyttäjät ovat lisänneet vaikutustenarviointien päivitykset järjestelmien vuosittaisiin ylläpitotehtäviin. Palvelualueella on aloitettu kolmen uuden vaikutustenarvioinnin valmistelu. Vaikutustenarviointit ohjaavat sekä Vantaan oman että toimittajan vastuulla olevan dokumentaation ja prosessien laatimiseen ja ajantasaistamiseen. Järjestelmien ylläpidossa erilaiset tietosuojariskit tulevat myös paremmin havaituiksi ja torjutuiksi, kun ylläpitäjät ovat pohtineet asioita vaikutustenarvioinneissa. Vaikutustenarviointit ovat konkretisoineet toimittajien kanssa laadittujen sopimusten vaatimuksia. Se auttaa toimittajia ymmärtämään, että sopimusten vaatimukset ovat todellisia eivätkä pelkkiä muodollisuuksia, joihin ei tarvitse kiinnittää huomiota. Vaikutustenarviointien perusteella palvelualueen henkilötietojen käsittelylle on aina löytynyt lainmukainen peruste ja henkilörekisterit on tunnistettu. Myös rekisteröidyn mahdollisuudet tarkastaa omat henkilötietonsa on toteutettu hyvin. Selosteet käsittelytoimista ja tietosuojaselosteet löytyvät. Henkilötietojen käsittelijän kanssa on edellytetty tietosuoja- ja salassapitoliitettä. Henkilötietoja ei käsitellä EU/ETA-alueen ulkopuolella.

Talouden ja strategian palvelualueella käsitellään Digi- ja väestötietoviraston väestörekisteristä noudettuja henkilötietoja. Tilastoja laativa viranomaisena saa säilyttää tilastotarkoituksiin keräämänsä tiedot niin kauan kuin se on tämän lain tarkoituksen toteuttamisen kannalta välttämätöntä, jollei tietojen säilyttämisestä säädetä toisin edellä tarkoitettua viranomaista koskevassa muussa laissa. Tämän jälkeen tiedot on hävitettävä yhden vuoden kuluessa, jollei arkistolaitos arkistolain (831/1994) nojalla määrää tietoja säilytettäväksi pysyvästi. Palvelualue ei ole sisäisesti sopinut, kuinka kauan se säilyttää henkilötietoja eikä asiaa ole dokumentoitu. Säilytysaikaa on vaikea määrittellä, koska tietotarpeet tilastoinnille vaihtelevat. Talouden ja strategian palvelualueella henkilötietoja sisältävät paperiset asiakirjat hävitetään laittamalla ne tietosuojalaatikoihin tai silppuamalla asiakirjat. Palvelualueen tavoitteena on käsitellä henkilötietoja paperilla mahdollisimman vähän. Niin paperisten kuin sähköisten, henkilötietoja sisältävien asiakirjojen poisto on pitkälti tietojen käyttäjien vastuulla. Jos henkilötietoja sisältävät asiakirjat on tallennettu asiakirjahallintajärjestelmään, niin siellä tietojen säilytysaika määräytyy arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti.

Kasvupalvelut

Työllisyyspalveluissa kuntakokeilu ja koronaepidemia aiheuttivat muutoksia henkilötietojen käsittelyyn. Kuntakokeilussa käyttöön tuli uusia tietojärjestelmiä, joihin luotiin toimiva perehdytysrakenne. Osa henkilökunnasta siirtyi käyttämään entistä enemmän etäyhteyksiä mahdollistavia välineitä. Palveluissa salassapitoon kiinnitettiin enemmän huomiota, koska asiakkaita palveltiin etänä. Työllistämisen Löytö-hanke on alkanut 2021, jonka kuluessa hankkeessa havaittiin vaihtelevia käytäntöjä henkilötietojen vastaanottamisen ja käsittelyn suhteen. Hankkeessa on vähennetty tarpeetonta henkilötietojen käsittelyä, siirtelyä ja tallentamista. Lisäksi hankkeen lomakepohjat on muutettu vastaamaan tietosuojalain säädöksiä. Vuoden 2021 edetessä toimintatavat ja ohjeistus henkilötietojen käsittelystä täsmentyivät, joten seuraavaan vuoteen lähdetään selkeimmin toimintatavoin.

Henkilötietojen käsittely Vantaan työllisyyspalveluissa -informointiasiakirja löytyy Vantaan kaupungin verkkosivuilta. Siihen on linkki työllisyyspalveluiden yhteisessä suostumuslomakkeessa, jolla asiakas voi antaa luvan henkilötietojen käsittelyyn ja vaihtoon. Informointiasiakirja on valmennustalojen aulassa luettavissa. Uuden työntekijän perehdytyksessä annetaan luettavaksi informointiasiakirja henkilötietojen käsittelystä palvelussuhteen aikana.

Kuntakokeilun sähköisestä arkistoinnista tehtiin vaikutustenarviointi vuonna 2021. Siinä painottui tarve perehdyttää ja kouluttaa henkilöstöä sähköisen arkistoinnin toteuttamiseen. Tähän tarpeeseen vastattiin laatimalla arkistointiohje ja järjestämällä arkistoinnista koulutus, josta tehtiin tallenne. Vaikutustenarvioinnin alkukartoitus Löytö-hankkeesta tehtiin 2021 kuluessa. Kartoituksen perusteella vaikutustenarviointia ei tehty. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei tehty vuonna 2021 vaikutustenarviointeja.

Kuntakokeilussa on käytössä tiedonohjaussuunnitelma ja arkistointiohje, joita päivitetään tietosisällön ja laatutyön osalta aktiivisesti. Löytö-hankkeessa tietojen elinkaaren hallintaan ei ole kehitetty toimintamallia. Hanke pyrkii korjaamaan tämän asian hankekautensa aikana.

Löytö-hankkeessa on sen ensimmäisen toimintavuoden 2021 kuluessa selvitetty toimialalla/palvelualueella/palveluyksikössä sitä leikkaavia prosesseja ja tiedon käsittelyä. Havaittuihin puutteisiin on puututtu ja ohjeistuksia on päivitetty. Olennaisin muutos on se, että hankintasopimukseen liittyen henkilötietoja ei kerätä eikä käsitellä. Työllisyyspalvelut ja Löytö-hanke käsittelee työttömyyteen liittyviä tietoja anonyymisti.

Kuntademokratia

Henkilötietojen käsittely paperisena on vähentynyt entisestään. Henkilöstöhallinto ym. tahot ovat koronan vuoksi alkaneet ottaa vastaan kaikkia henkilötietoja koskevia asiakirjoja sähköisinä. Tiedonhallintalaki edellyttää, että prosessit ovat sähköisiä vuoden 2022 alusta, joten hyppäykseen alamme olla valmiita. Sähköisistä lomakkeista perustietoilmoitus ja työsopimusten allekirjoittaminen ovat olleet huomattavia parannuksia henkilötietojen käsittelyssä. Vaalien aikaan laadittiin muun muassa 260 työsopimusta.

Päivittäin kirjaamoon tulee parhaimmillaan kymmeniä tietopyyntöjä. Tämä prosessi on hankala, sillä henkilön tulee itse tunnistautua tietopyyntöä luovutettaessa, ja ainoita paikkoja tähän ovat Vantaa-infot. Prosessi rasittaa siis asiakasta, Vantaa-infoa sekä kirjaamoa tarpeettomilla käynneillä, kirjauksilla ja skannauksilla. Suurin osa tietopyynnöistä on terveystietojen kyselyjä, mitkä tulevat 2023 poistumaan. Kaupunkiin saapui yksi laajempi tietopyyntö, jossa jouduttiin perkaamaan jopa vanhoja sähköposteja. Kehitteillä on sähköinen tietopyyntö vahvalla tunnistautumisella ja se on edennyt vuoden 2022 hankintaselvitykseen mutta mitään varmuutta ei ole sen eteenpäin menemiseen. Kaupunkitasoinen ohje laadittiin tietopyyntöjen käsittelyyn, joka auttaa myös henkilötietojen käsittelyssä. Valtuustoaloitteita ei oteta enää vastaan paperisena. Aloitteiden ongelma on ollut siinä, että asiakirjassa on useita nimiä ja paperi julkaistaan sellaisenaan netissä.

Tietosuojarikkomuksia Kuntademokratiassa oli muutama, vaikka esim. vaalien aikaan henkilötunnuksiakin jouduttiin paljon käsittelemään. Tapaukset korjattiin välittömästi ja niistä laadittiin tietosuojarikkomusasiakirja.

Informointiasiakirjoja on Kuntademokratiassa laadittu kaksi, suhdetoiminnasta ja hallintoasioiden käsittelystä. Jälkimmäinen asiakirja sisältää sekä manuaaliset että sähköiset asiakirjaprosessit ja kattaa varsinkin asianhallintajärjestelmän. Informointiasiakirjojen laatiminen on kunkin järjestelmän, rekisterin ja prosessin omistajan harteilla. Kuntademokratiassa tarkastetaan vuosittain tietotilinpäätöksen yhteydessä, että ne vastaavat sen hetkisiä prosesseja. Uusien www-sivujen myötä informointiasiakirjojen muoto yhtenäistyy maaliskuussa 2022.

Asianhallintajärjestelmästä ja sähköisestä arkistosta on tehty vaikutustenarviot vuosi kaksi sitten. Molemmissa on tarkoitus päivittää vaikutustenarviot tulevana keväänä. Vaikutustenarviointi on sisällytetty hankinnan prosesseihin, mutta se pitää päivittää tuotantoon siirtymisen myötä.

Kuntademokratiaan kuuluu tiedonhallinnan ja kaupunginarkiston työntekijät, jotka ovat asiakirjahallinnon ja arkistoinnin asiantuntijoita. He hallinnoivat, ohjeistavat ja valvovat koko kaupungin asiakirjahallintoa ja sen myötä asiakirjojen elinkaarta. Perusohjeena on, että Kansallisarkisto määrää pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista ja Kuntaliiton oppaisiin sisältyy myös lyhyemmän aikaa säilytettävät asiakirjat. Kaupungin tulkinnat säilytysajoista pohjautuvat näihin auktoriteetteihin.

Elinkaaren hallinnan ydinaineisto sijaitsee kaupungin tiedonohjaussuunnitelma-järjestelmässä, jota päivitetään lähes päivittäin. TOS kattaa mm. kaikki asiakirjahallintajärjestelmän tallennettavat asiakirjat. Sähköisten asiakirjojen osalta asiantuntijajärjestelmässä on hävitystoiminto, joka seuraa säilytysaikaa. Paperisten asiakirjojen kohdalla hävitys toteutetaan itse.

Sisäinen tarkastus

Koronaepidemiolla ei ole ollut vaikutuksia sisäisessä tarkastuksessa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn.

Sisäinen tarkastus teki syksyllä 2020 tarkastuksen tietojärjestelmäselosteisiin ja henkilörekistereiden informointiasiakirjoihin. Tarkastuksessa havaittiin mm., että palvelualueet eivät olleet laatineet kaikista henkilörekistereistä informointiasiakirjoja tai ne eivät olleet ajan tasalla. Loppuvuodesta 2021 tehdyssä jälkitarkastuksessa toimialoilta saatujen vastausten perusteella henkilörekisterit on kartoitettu tai niitä ollaan juuri kartoittamassa ja niistä on laadittu informointiasiakirjat. Lisäksi tietoja päivitetään jatkuvasti kaupungin internet-sivuille. Kehitystyö siis jatkuu edelleen.

Palveluysikössä on tehty vuoden 2021 aikana vaikutustenarviointi vuonna 2022 käyttöönotettavasta väärinkäytösten ilmoituskanavasta.

Viestintä

Viestinnän palveluysikkö on laatinut omistamiinsa palveluprosesseihin liittyvät henkilötietojen sisäiseen käyttöön tarkoitetut käsittelyselosteet sekä julkiset informointiasiakirjat. Asiakirjat on julkaistu vantaa.fi-sivustolla. Tietoisuus henkilötietojen ja yksityisyyden suojaamisesta on vahvistunut viestinnän tehtävissä edelleen. Viestintä on tuonut tietosuojaan liittyvät kysymykset esille toimialojen yhteisissä toimintaprosesseissa ja tarkastellut käyttäjille suunnattuja ohjeita tietosuojan näkökulmasta.

Viestintä on tehnyt uudesta vantaa.fi:stä alkukartoituksen vuonna 2021. Muita arviointeja on päivitetty. Eri järjestelmien alkukartoituslomakkeiden täyttämiseen

viestintä käytti 20 tuntia. Viestinnästä vaikutustenarvioinnin tekemiseen on osallistunut kartoituksesta riippuen 2–4 henkilöä ja tarvittaessa projektipäällikkö tietohallinnosta.

Henkilöstö- ja konsernipalvelut

Henkilötietojen käsittelyssä koronaepidemian aikana toimittiin normaalien hr-prosessien sekä edellisen vuoden koronaohjeistusten mukaisesti käyttäen tiedon välittämisessä hr-järjestelmän itsepalvelujen lisäksi HR-palvelukanavaa ja OmaVantaan suojattua sähköistä asiointia. HR-palvelukanavaa on vuoden 2021 aikana edelleen kehitetty siten, että hr-prosesseihin ei jää enää manuaaliprosesseja ja kaikki hr-palvelut olisi mahdollista tuottaa myös etätyössä. Ennen uusien toiminnollisuuksien lisäämistä palvelukanavalle on järjestelmätoimittajan kanssa yhteistyössä varmistettu, että henkilötietoja voidaan käsitellä tietoturvallisesti.

Informointiasiakirjat keskitetyn HR:n vastuulla olevien henkilötietojen käsittelyssä on laadittu kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Alun perin laadittiin informointiasiakirjat henkilötietojen käsittelystä rekrytoinnissa, palvelussuhteen aloituksessa ja sen aikana sekä henkilötietojen käsittelystä palkkioiden ja korvausten maksatuksessa. Lisäksi valmisteilla oli informointiasiakirja työvuorosuunnittelujärjestelmästä. Informointiasiakirjoja ajantasaistetaan sitä mukaan, kun käyttöön tulee uusia järjestelmiä tai vanhoja uudistetaan.

Vaikutustenarviointien perusteella voidaan todeta, että uusissa järjestelmissä pystytään pääsääntöisesti vastaamaan tietosuojaa ja tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön vaatimuksiin. Vanhoista järjestelmistä erityisesti hr- ja palkkajärjestelmä vastaa vaatimuksiin huonoiten. Kyseessä on kuitenkin elinkaarensa lopussa oleva järjestelmä, joka korvataan vuoden 2022 aikana kokonaan uudella järjestelmällä. Näin ollen poistuvaan järjestelmään luotiin väliaikaiset ratkaisut, joiden avulla varmistetaan järjestelmän tietoturvallinen käyttö järjestelmävaihtoon saakka.

Keskitetyssä HR:ssä ei ole dokumentoitua toimintamallia tietojen elinkaaren hallintaan. Sekä sähköisten että paperisten tietojen elinkaaren hallinnasta vastaaminen kuuluu jokaisen hr-prosessin ja -järjestelmän omistavan päällikön tehtäviin omalla vastualueellaan. Järjestelmien pääkäyttäjän vastuulla on tilata tarvittavat tietojen poistot. Uudemmissa järjestelmissä on käytössä tai ollaan ottamassa käyttöön automaattisia poistoja. Tietojen säilytysajat on kirjattu arkistointisuunnitelmiin.

Keskitetyssä HR:ssä ei pystytty vuoden 2021 aikana tuottamaan tavoitteen mukaisesti kaikkia lainsäädännön edellyttämiä vaikutustenarviointeja. Näiden ajan

tasalle saattaminen ja vaadittavien dokumenttien laatiminen on nostettava keskitetyn HR:n palveluyksiköiden toimintasuunnitelmiin. Samoin tavoitteeksi tulee asettaa tiedon elinkaaren hallinnan toimintamallin suunnittelu ja dokumentointi järjestelmäkohtaisesti.

Tietohallinto

Koronaepidemia ja sen mukanaan tuoma etätyöskentely ei sinällään vaikuttanut Tietohallinnon omaan henkilötietojen käsittelyyn mitenkään. Tietohallinto on ollut kuitenkin vahvassa roolissa taustalla, kun suuri määrä kaupungin työnteosta siirtyi etänä tehtäväksi. Kaiken kaikkiaan Tietohallinnon näkökulmasta koronaepidemian aiheuttamista poikkeusoloista on toisenakin vuonna selvitty hyvin.

Tietohallinto on yleisesti sovellusten ja järjestelmien suhteen toimialoja avustava taho. Myös informointiasiakirjojen suhteen päävastuu niistä on toimialoilla ja Tietohallinnon rooli on osallistua asiaan tarvittavissa määrin.

Vuoden 2019 tietotilinpäätöksen linjauksen mukaan Tietohallinnon vastuulla olevissa järjestelmissä ei käsitellä arkaluontoisia henkilötietoja, joten niihin ei pääsääntöisesti ole tehty vaikutustenarviointeja. Vuonna 2021 vaikutustenarviointi tehtiin ServiceNow ITSM -järjestelmästä.

Koska Tietohallinto on pääsääntöisesti toimialoja avustava taho, ei sillä itsellään ole juurikaan henkilötietoja käsiteltävänä. Poikkeuksen muodostavat teknisluontoiset, erityisesti identiteetinhallintaan liittyvät tiedot (lähinnä siis käyttäjätunnukset), joihin on oma prosessinsa luomisesta poistamiseen henkilöstöhallinnasta tulevien herätteiden perusteella.

Tietohallinto on näköalapaikalla suhteessa toimialojen (henkilö-) tietojen käsittelyyn. Toimialat ottavat henkilötietojen käsittelyssä tietosuojanäkökulmat huomioon ja esimerkiksi vaikutustenarviointeja tehdään laajasti ja niissä käytetään Tietohallinnon asiantuntijoita apuna.

Kaupunkikulttuurin toimiala

Koronaviruksen aiheuttama siirtyminen etätyöskentelyyn ja kaupunkikulttuurin palveluissa osin myös etäasiointiin oli kaupunkikulttuurin toimialalla edelleen ajankohtaista vuonna 2021. Koronan vuoksi yhteiskunnallisia toimintoja on siirtynyt sähköiseen verkkoympäristöön. Yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena myös

tietosuojaan merkitys on korostunut. Palveluissa on noudatettu henkilötietojen käsittelyssä kaupunkitasoisia linjauksia ja niiltä osin, kun palveluita on siirretty verkkoon, on palveluissa hyödynnetty jo olemassa olevia verkkoalustoja. Käytännössä koronaviruksen aiheuttamat henkilötietojen käsittelytilanteet ovat liittyneet pääasiassa kaupungin asemaan työnantajana, joten kyse on työntekijöiden henkilötietojen käsittelyn oikeudellisten reunaehtojen sekä käsittelytarpeen selvittämisestä. Käsittelyn oikeudelliset reunaehdot on huomioitu kaupunkitasoisessa linjauksessa, eikä toimialalla ole muista toimialoista poikkeavia tarpeita työntekijöiden henkilötietojen käsittelylle. Kaupungin linjasta poikkeavia menettelytapoja tai uusia henkilötietojen käsittelyjärjestelmiä ei ole otettu käyttöön.

Kaupunkikulttuurin toimialan kaikki informointiasiakirjat ja käsittelytoimiselosteet päivitettiin keväällä 2021. Pääpainona päivityksissä oli rekisterinpitäjää ja yhteyshenkilöitä koskevien tietojen ajantasaistaminen nykyistä organisaatiomallia vastaavaksi, ja myös pieniä asiamuutoksia tehtiin tarvittaessa. Lisäksi uusia informointiasiakirjoja on tehty ja olemassa olevia päivitetty tarpeen mukaan pitkin vuotta vaikutustenarviointiprosessien valmistuessa tai päivittyessä taikka henkilötietojen käsittelyssä tapahtuvien muutosten perusteella. Kaupunkikulttuurin toimialan informointiasiakirjat ja käsittelytoimiselosteet ovatkin nykyisellään lähes täysin yhtenäisiä ulkoasuiltaan ja ne löytyvät kaupungin julkisilta verkkosivuilta pdf-muodossa. Toimialan yhteisten palvelujen lakimies toimii toimialan tietosuojavastuuhenkilönä ja on palvelualueiden asiantuntija-apuna informointiasiakirjojen sisältöjä koskevissa kysymyksissä.

Vaikutustenarviointien laatimisessa on noudatettu kaupunkitasoista ohjeistusta ja hyödynnetty kaupungin yhteisiä vaikutustenarviointityökaluja. Lisäksi toimialan tietosuojavastuuhenkilö on laatinut prosessikaavion toimialalle vaikutustenarviointien läpiviemiseen. Alkukartoituksia ja vaikutustenarviointeja on tehty sitä mukaa, kun uusia henkilötietorekistereitä on syntynyt tai olemassa olevissa toiminnoissa on havaittu henkilörekistereitä, joista ei vielä ole tietosuojaan vaikutustenarviointia tehty. Vuonna 2021 aloitettiin 17 vaikutustenarviointia, joista suurin osa myös valmistui saman vuoden aikana. Olemassa olevien henkilörekistereiden vaikutustenarviointeja päivitettiin tarpeen mukaan. Osassa toimialan palvelualueita tehtiin vuoden aikana tarkkaa kartoitusta palvelualueiden vaikutustenarviointien statuksista. Vaikutustenarviointien perusteella toimialalla on käsitelty potentiaalisia tietosuojariskejä ennen henkilötietojen käsittelyn aloittamista. Toimialalla käytössä oleviin henkilörekistereihin liittyy pääasiassa vain vähäisiä riskejä, sillä toimialan rekisterit ovat pääasiassa suostumusperusteisia, joiden tietosuojariskit ovat kohtuullisin toimenpitein hallittavissa. Riskit liittyvät mm. teknisiin tietoturvaratkaisuihin, henkilöstön

kykyyn käyttää laitteita tietoturvallisesti sekä fyysisesti tapahtuvissa palveluissa henkilötietojen suojaamiseen sivullisten henkilöiden läsnä ollessa.

Henkilötietojen elinkaari pyritään suunnittelemaan ennen kaikkea vaikutustenarviointiprosesseissa, joissa henkilötietojen käsittelyperusteen perusteella määritellään henkilötietojen säilyttämisaika. Asiasta sovitaan myös palveluntuottajien kanssa laadittavissa sopimuksissa. Henkilötietojen säilyttämisaikojen koordinoimista ja rekisterien sekä asiakirjojen hävittämisestä vastaavat projektinomistajat.

Kaupungin tietosuojavastaava koulutti koko kaupunkikulttuurin toimialan henkilöstöä marraskuussa 2021 tietoturvaloukkausilmoituksista. Toimialalla on vuoden 2021 aikana laadittu ja jaettu koulutusmateriaaleja myös vaikutustenarviointiprosessista. Toimialalla tehtiin vuoden 2021 aikana 3 tietoturvaloukkausilmoitusta. Henkilötietojen tarkastus- ja poistopyyntöjä ei ole saapunut toimialalle vuonna 2021 lainkaan.

TIETOTILINPÄÄTÖKSEN LIITTEET

Liite 1: Vuoden 2021 tietotilinpäätöksen rakenne

Vuoden 2021 tietotilinpäätöksessä keskitytään seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

1) Henkilötietojen käsittely koronaepidemian aikana

- Miten henkilötietojen käsittely on sujunut verrattuna edelliseen vuoteen
- Onko löydetty parempia prosesseja ja tapoja käsitellä henkilötietoja
- Onko asiakasasioita jäänyt hoitamatta tai niiden hoitaminen jäänyt vaillinaiseksi
- Minkälaisia ongelmia on ollut
- Asiakkaiden palaute
- Kehitysehdotuksia

2) Informointiasiakirjat

- Sisäinen tarkastus kiinnitti 2020 huomiota informointiasiakirjoihin
- Asiaa käsiteltiin tämän jälkeen tietoturva- ja tietosuojatyöryhmässä, ja informointiasiakirjat tuli saattaa vastaamaan laissa niille asetettuja vaatimuksia
- Miten informointiasiakirjat korjattiin vastaamaan lainsäädäntöä
- Ovatko kaikki informointiasiakirjat tällä hetkellä kaupungin ohjeistuksen mukaisia
- Onko kaikista asiakkaalle suunnatuista palveluista laadittu informointiasiakirja niin, että se on asiakkaalle ymmärrettävää ja hän saa tarvittavan informaation hänen tietojensa käsittelystä kyseisessä palvelussa
- Onko käytössä liian yleisellä tasolla olevia informointiasiakirjoja
- Onko toimialalla/palvelualueella suunniteltu prosessi informointiasiakirjojen ajan tasalla pitämiseksi
- Kenen vastuulla on informointiasiakirjojen tekeminen ja päivittäminen
- Miten vastuut informointiasiakirjojen ylläpidosta ja ajantasaisuudesta on toteutettu
- Kuinka usein informointiasiakirjojen ajantasaisuus tarkastetaan

3) Vaikutustenarvioinnit

- Lista kaikista toimialalla/palvelualueella tehdyistä vaikutustenarvioinneista Excel-taulukkoon

- Keskeiset hyödyt ja ongelmat mitä vaikutustenarvioinnit ovat tuoneet esiin
- Mitkä asiat ovat vaikutustenarviointien perusteella kunnossa
- Mitkä asiat eivät ole vaikutustenarviointien perusteella kunnossa

4) Käsiteltävien henkilötietojen elinkaaren hallinta

- Minkälainen toimintamalli toimialalla/palvelualueella on tietojen elinkaaren hallintaan
- Onko toimintamalli dokumentoitu
- Henkilötietojen poistaminen ja asiakirjojen hävittäminen säilytysaikojen päättyessä on osa tiedon elinkaarenhallintaa
- Miten huolehditaan siitä, että sähköiset ja paperiset asiakirjat hävitetään, kun niitä ei saa enää käsitellä joko lain tai sopimuksen perusteella eli pystytään huolehtimaan säilytysajoista
- Keiden tehtävänkuvaaan kuuluu huolehtia tietojen elinkaaren hallinnasta
- Miten palveluntuottajien kanssa sovitaan tietojen palautuksesta sopimuksen päätyttyä
- Miten varmistetaan, että palveluntuottajan kaikki sähköisesti ja manuaalisesti tallennetut asiakirjat palautuvat
- Mihin palautuvat tiedot tallennetaan tai paperiset asiakirjat arkistoidaan

5) Toimialan/palvelualueen omat nostot vuoden 2021 henkilötietojen käsittelyssä

Liite 2: Vantaan kaupungin henkilötietojen tietoturvaloukkaukset 2021 toimialoittain

TOIMIALA	LOUKKAUKSIEN LUKUMÄÄRÄ
Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	174
Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	52
Kaupunkikulttuurin ja hyvinvoinnin toimiala	3
Kaupunkistrategian ja johdon toimiala	10
Kaupunkiympäristön toimiala	1
Työllisyyspalvelut	8
Yhteensä	248

